

PERUS-SKENE Työpaja I yhteenveto

PERUS-SKENE-hankkeen ensimmäinen työpaja järjestettiin etäyhteyksin 28.5.2021 kello 9-12.30 teemalla ”*Alue- ja yhdyskuntarakenteen muutosvoimat ja -ilmiöt*”. Työpajassa noin 60 alan asiantuntijaa kokoontui yhteen tunnistamaan alue- ja yhdyskuntarakenteen kehitykseen vaikuttavia muutosilmiöitä, hahmottamaan kehityspolkuja sekä vaikuttamaan hankkeen suuntaan. Hankkeessa järjestetään neljä työpajaa, joista tämä oli ensimmäinen.

Työpajassa pureuduttiin megatrendien takana vaikuttavien muutosvoimien alue- ja yhdyskuntarakenteellisiin vaikutuksiin kolmen tehtävän kautta. Ensimmäisessä tehtävässä tunnistettiin, minkälaisina vaikutuksina megatrendit ja muutosilmiöt ilmenevät alue- ja yhdyskuntarakenteessa. Toisessa tehtävässä tunnistettuja megatrendien ja muutosilmiöiden vaikutuksia tarkasteltiin alue- ja yhdyskuntarakenteen fyysisen, toiminnallisen ja informaatorakenteen kautta. Tavoitteena oli tunnistaa, kuinka vaikutukset ilmenevät erilaisissa rakenteissa. Kolmannessa tehtävässä havaittuja vaikutuksia konkretisoitiin tunnistamalla, missä ne ilmenevät ajallisesti ja maantieteellisesti.

Alla työpajan antia on purettu ryhmäkohtaisesti. Kukin ryhmä käsitteli yhtä megatrendiä sen alaisine muutosilmiöineen, joten näkemyksiä eri megatrendien vaikutuksista saa katsastamalla kunkin ryhmän keskustelun. Kunkin ryhmän osuuden alussa on ennen työpajaa esitetty alustusdia, joka esittelee megatrendiin liittyviä ilmiöitä ja esimerkkejä niiden ilmenemisestä käytännössä.

Ryhmä 1: Ekologisella jälleenrakentamisella on kiire

1. Ekologisella jälleenrakentamisella on kiire

Ilmastonmuutoksen sopeutuminen	Energiamurros	Kestävä liikkuminen
Kestävä rakentaminen	Paikalliset ja hiilineutraalit energianlähteet	Kevyen liikenteen suosio
Viherrakenteen ja ekosysteemipalveluiden merkitys	Bioenergia	Sähköautot
Digitalisaatio korvaa matkustamista	Vetytalous	Alueellinen raideliikenne
Sään ääri-ilmiöt ja luonnon-hazardit	Energiaverkostot	Lentoliikenteen tulevaisuus ja sähkölentokoneet

Ryhmässä keskustelua herätti erityisesti liikenteen muuttuva rooli ja viherrakenteen suunnittelun haasteet täydennysrakentamisen ja tiivistämisen sekä ympäristön muuttumiseen varautumisen leimaamana aikakautena. Nähtävissä olevat muutosvoimat ovat merkittävältä osin keskenään ristiriitaisia, mikä osaltaan todistaa skenaariotyön tarpeellisuudesta kompleksisessa ajassamme. Näkökulma oli erityisesti kaupunkiseutujen tarpeissa, minkä totesimme osaltaan johtuvan ryhmän osanottajien runsaasti kaupunkien edustajia sisältävästä kokoonpanosta.

Muutamit teemat nostivat selvästi ristikkäisiä, vastakkaisiin kehityssuuntiin, ohjaavia pohdintoja. Tällaisia olivat mm. pohdinnat henkilöautojen sähköistyminen ja autoilun ”vihertymisen” vaikutuksesta yhdyskuntarakenteen hajautumiseen vs. raideliikenteen kehittäminen sekä sen vaatima tiivis kaupunkirakenne, ja rakentamisen keskittäminen raideliikennekäytäviin; tiivistämis- ja täydennysrakentamiskehitys vs. viherrakenteen laatu, kattavuus ja kehittäminen; hajaantuvan energiantuotannon vs. merkitystään kasvattava kaukolämmön tuotanto.

Viherrakenteen merkitys korostuu, energiantuotanto muuttuu

Ryhmätyötehtävissä käsiteltiin ”Ekologisella jälleenrakentamisella on kiire” -megatrendiä ja siihen sisältyviä ilmiöitä sekä näiden vaikutuksia alue- ja yhdyskuntarakenteeseen. Käsiteltävät ilmiöt olivat: ilmastonmuutokseen sopeutuminen, energiamurros ja kestävä liikkuminen. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen alle nostettiin keskusteluissa etenkin viherrakenteeseen liittyviä huomioita. Viherrakenteen merkityksen nähtiin voimistuvan ja etenkin sen huomion vahvistuvan, että luonnolla on moninaisia mahdollisuuksia tukea ilmastonmuutokseen sopeutumista.

Myös luonnon luominen ja rakentaminen pelkän nykyisen viherrakenteen säilyttämisen sijaan nousi keskusteluun, ja pohdittiin myös viheralueiden ennallistamista ja ”uudelleen rakentamista” sekä kompensatioajattelun tuomista aluesuunnitteluun. Uutena nostona osana ilmastonmuutokseen sopeutumista nostettiin tämän megatrendin alle myös kiertotalous ja vieminen vahvemmin käytäntöön.

Energiamurroksen suhteen huomiot kiinnittyivät ennen kaikkea energiantuotannon infran ja tuotantolaitosten vaatimiin aluevarauksiin sekä näiden mahdolliseen hajautumiseen paikallisen pienimuotoisen tuotannon lisääntyessä. Nähtiin, että riippumattomuus energiaverkostoista on mahdollisempaa sekä asumisen ja muiden toimintojen sijoittuminen entistä hajautetummin siten mahdollista. Toisaalta pohdittiin, miten kaksisuuntaisten verkostojen myötä myös yksittäiset toimijat voivat toimia energiantuottajina.

Liikenteen murros edellyttää uutta ajattelua

Kestävän liikkumisen ilmiökokonaisuuden alla keskustelussa kiinnityttiin vahvasti palveluiden sijainnin ja saavutettavuuden synnyttämään liikkumiseen ja sen tarpeeseen. Pohdittiin, miten palvelurakennetta voi olla haastavaa hallita ja toisaalta palveluiden läheisyys/kävelyetäisyys on keskeinen suunnittelua määrittävä tekijä. Toisaalta nostettiin esiin, miten pyöräilyn ja etenkin sähköpyöräilyn suosion kasvu voi muuttaa sitä, miten toimintojen sijoittumista kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla määritellään jatkossa. Keskusteluissa nousi esiin myös

huoli liikenteen sähköistymisen vaikutuksesta (autoilun ”vihertyminen”) yhdyskuntarakenteen hajautumiskehitykseen ja toisaalta muiden kestävien liikkumismuotojen ”unohtamiseen”. Mitä on jatkossa ”kestävä liikenne”, jos autot ovat vähäpäästöisiä/päästöttömiä? Toisaalta kaupunkien ja kaupunkiseutujen sisäisen raideliikenteen kehittäminen sekä sen vaatima tiivis kaupunkirakenne, ja rakentamisen keskittäminen raideliikennekäytäviin nähtiin vievän rakenteen kehitystä vastakkaiseen suuntaan.

Osa autoilukeskustelua olivat myös pohdinnat yhteiskäyttöautojen lisääntymisestä, minkä nähtiin koskettavan etenkin kaupunkiseutuja, ja nähtiin että tästä on jo ollut viitteitä, mutta ajatukset eivät ole vielä konkretisoituneet. Suurelta osin ryhmätöissä pohdinnat keskittyivät kaupunkiseutuihin. Toisaalta esimerkiksi kiertotalouden toteuttamisen ja käytäntöön viemisen miellettiin koskettavan koko maata ja eri hallinnon tasoja.

Lisäksi pohdittiin, että kehitys on todennäköisimmin erilaista isoimmilla kaupunkiseuduilla, muilla kaupunkiseuduilla ja maaseudulla, ja siksi olisi tärkeää hahmottaa ja jäsentää näitä eri kehityskulkuja. Painotus megatrendin ilmiöiden konkretisoimisessa paikallisesti ja näiden kehityskulkujen ajallisessa hahmottamisessa oli tässä hetkessä ja lähitulevaisuudessa eikä kehityskulkuja osattu ylettää juurikaan 2035 vuoden jälkeiseen aikaan.

Ryhmä 2: Väestö ikääntyy ja monipuolistuu

Väestö Erilainen tilanne Helsingissä: asuntoja valmistuu melkein kuin suuren muuton aikaan, mutta väki valuu muualle.

Korona kasvatti kesämökkien kysyntää – seurauksena jopa tarjonnan puute: varsinkin ”etätyömökit” ovat nyt haluttuja
Mökkin kysyntä kasvoi koronan myötä, mutta mökit ovat varauskissa. Seurauksena on tarjonnan puute huikeilla hinnoilla.

Suomen kuntien välinen jako kasvajiin ja kurjistuijin voimistuu, ennustaa Tilastokeskus – grafiikka näyttää tulevaisuuden
Päästäkö tällä mahdollistaa kaksioikuntalaitus, jossa ihmisillä olisi oikeus asua ja maksaa veroa useampaan kuin yhteen kuntaan?

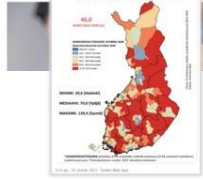
2. Väestö ikääntyy ja monimuotoistuu

Kaupungistuminen	Väestörakenteen kehitys	Monipaikkaisuus	Väestön erilaistuminen
Maan sisäiset muuttoliikkeet	Alueellinen eriytymiskehitys	Etätyö	Koulutus - taidot ja luovuus haastavat tiedon
Asumis-preferenssit	Syntyvyyden kehitys	Mökkikuumie	Elämäntapojen moninaisuus
”Youthification”, suurten kaupunkien vetovoima	Maahanmuutto ja monikulttuuristuminen	Paikallisten palveluiden ja tuotannon arvostus	”Merkitys-yhteiskunta”
	Ennakoimattomat muuttoliikkeet		Mielenterveys ja henkinen hyvinvointi

Hypo: Korona ei ole vähentänyt kasvukeskusten vetovoimaa – ”Nurmijärvi-ilmiöstä ei mitään merkkejä”

Kainuu tavoittelee muuttovoittoa – se vaatii työllisyyssysteemin kehittämistä ja tuhansia uusia muuttajia

Hoitajapula piinaa yhä vakavammin – Keski-Suomessa vanhusten hoivakoti sulkee ovensa, koska pätevää ja pysyvää henkilökuntaa ei ole saatu

HS: Suomessa pitäisi olla 30 vuoden päästä 1,4 miljoonaa maahanmuuttajaa, jotta eläkkeet turvataisiin
Maahanmuuton kasvan tulisi olla 250 %.

Hyvä- ja huono-osaisen alueellinen eriytymisen voimistuu suurimmissa kaupungeissa – THL:n tutkimuspäällikkö: asuntopolitiikka ei yksin riitä ratkaisuksi

Äkkikäänne asenteissa: Nuorille tärkeintä työssä onkin hyvä palkka, ei työn sisältö – ”Tämä on arkialismia”

Keskustelussa ilmiöinä painottuivat ikääntyminen, mökkibuumi, monipaikkaisuus, maahanmuutto ja lisääntyvä vapaa-aika.

Väestön ikääntymisen nähtiin edistävän kaupungistumista ja ikääntyneiden määrä kasvaakin nopeasti kaupungeissa. Ikääntyneet hakeutuvat hyvin saavutettavien palveluiden äärelle, eikä toisaalta yhteiskunnalla ole varaa pitää yllä ikääntyneille suunnattuja palveluja, jos nämä asuvat hajallaan. Hoivapalveluiden tarjonta etäyhteyksin voi vain osittain mahdollistaa paikkariippumattomuutta ikääntyneiden palvelun tarjontaan. Hyvin suuri osa ikääntyneistä asuu kotona, jolloin kotipalvelujen tarve ja siihen liittyvä liikenne lisääntyvät, mikä täytyy ottaa huomioon esim. pysäköinnin järjestämisessä.

Palveluiden tarve ja tarjonta merkittävä tekijä

Osana segregaaation voimistumista voi tietyillä alueilla syntyä ”vanhuskeskittymiä”, kun alueiden rakentamisessa korostuvat senioreille sopivat asumismuodot ja palvelut, yhteisöllisyys sekä lähiympäristön turvallisuus ja esteettömyys, ja ikääntyneiden osuus alueen väestöstä nousee hallitsevaan asemaan. Monet juuri eläkkeelle jääneet ovat terveitä ja toimintakykyisiä ja heillä on runsaasti vapaa-aikaa. He haluavat voittopuolisesti elää oikeassa ympäristössä oikeaa elämää, ei seniorikylässä, ja heidän tarpeensa palveluille ja ympäristölle ovat erilaisia kuin huonokuntoisempien vanhusten. Siirtymä hyvin saavutettavien palvelujen äärelle tapahtuu vasta myöhemmällä iällä.

Palvelujen saatavuus vaikuttaa väestökehitykseen yleisemminkin. Muuttotappiokuntien palvelujen heikentyminen lisää poismuuttoa ja vahvistaa heikentymisen kierrettä. Kaikkia palveluita ei voi viedä verkkoon ja niiden kehitys on alueiden kehitykselle oleellisia, hoivapalvelujen lisäksi mm. kova infra sekä kouluverkko ja -kuljetukset. Veroeurot eivät riitä yhtä laadukkaaseen infraan ja palveluihin kaikkialla. Kaupungeissa muuttuva väestö edellyttää erilaisia palveluita niin kielen kuin sisällönkin osalta. Tarvitaan paljon asuntoja tiiviillä, monipuoliset palvelut tarjoavalla alueella. Yhä useampi tulevaisuuden sinkku on yli 70-vuotias.

Parhaat bileet ja mökit lähitulevaisuuden vapaa-ajan keskiössä

Vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien ja aina aukiolevien palvelujen merkitys kasvaa. ”Ne kaupungit menestyy, missä on parhaat bileet”. Vapaa-aikaan liittyvät tarpeet ovat moninaisia ja tarvitaan monipuolista ympäristöä urbaaneista ytimistä ja kulttuurikeskittymistä laajoihin seudullisiin virkistysalueisiin. Osa arvostaa kaupunkien tapahtumia, osa luontoon pääsyä. Erilaiset kulttuurit tulevat näkyväksi kaupunkitilassa. Keskustojen merkitys vahvistuu korona-ajan jälkeen. Suurimmista kaupungeista tulee enenevästi 24/7 auki olevia. Joudutaan miettimään, minne sijoitetaan aina auki olevat jakelupisteet. Julkiseen tilaanko, jos yksityinen tila ei olekaan riittävästi auki?

Nykyisen mökkibuumi-trendin nähtiin jatkuvan lähitulevaisuudessa myös ikääntymisen myötä, jolloin eläköityneiden mökkielämään tottuneiden ikäluokkien osuus väestöstä kasvaa, ja näiden odotetaan käyttävän lisääntyntä vapaa-aikaansa mökkeilemällä. Mahdollinen kaksoiskuntalaisuus uudistus voi osaltaan vahvistaa tätä ja tuoda samalla helpotusta väestöään menettäville mökkikunnille. Pitkällä aikavälillä mökkibuumi voi kuitenkin sammua, kun mökkielämään tottumattomat ja urbaaneja kulttuuripalveluja ja muita vapaa-ajanviettomahdollisuuksia arvostavat sukupolvet tulevat hallitsevaan asemaan väestörakenteessa. Myös maahanmuuttajataustaisten osuuden kasvu vähentää mökkeilyä.

Muutokset edelleen vahvistavat kaupungistumistrendiä, mille ei nähty käännettä pitkälläkään aikavälillä.

Monipaikkaisuustrendin nähtiin edelleen vahvistuvan, mikä osaltaan vahvistaa myös mökkibuumia lyhyellä aikavälillä. Muutoin katsottiin monipaikkaisuuden hyödyttävän erityisesti suurten kaupunkien lähiseudulla sijaitsevia kuntia ja mahdollisesti pikkukaupunkeja, joilla on hyvät yhteydet pääkaupunkiseudulle. Monipaikkaisuus voi lisätä paikallisesti yhdyskuntarakenteen hajautumista. Palvelujen saatavuus voi olla mökkikunnissa haaste. Digipalvelut, palveluhubit ja yhteisölliset tilat voivat yleistyä mökkikunnissa vapaa-ajan asukkaiden palvelutarpeiden myötä. Monipaikkaisuus voi tarkoittaa myös muunlaista liikkuvaa elämää kuin yksinomaan mökkeilyä.

Työn tekemisen sijainti ja sisältö muutoksessa

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksen suunnat muuttuvat ja vaihtelevat. Keskittyminen ja hajautuminen voivat tapahtua yhtä aikaa samankin kunnan/kaupungin sisällä, ja väestönmuutostekijät voimistavat kehitystä. Nopeasti harmaantuvia ja laskevan väestömäärän kuntia voi sijaita myös lähellä kaupunkiseutuja (ns. Nurmijärvi-ilmion aikana voimakkaasti kasvaneet kunnat). Metropolialueen vaikutusalueen reunalla keskuksen vetovoima ja periferialle ominaiset kehityssuunnat vaikuttavat vaihtelevasti.

Etätyö lisää mahdollisuuksia valita asuinpaikka, mutta sijoittumisessa täytyy ottaa huomioon kaikki perheenjäsenet, esimerkiksi lasten koulunkäynti ja harrastukset. Etätyön teko mökillä ei istu perheellisen ruuhkavuosiin. Etä- ja lähityötä yhdistelevä hybridityö yleistyy.

Työelämä muuttaa palkkatyöstä yksinyrittäjyyden suuntaan. Samalla myös työpaikkojen tilatarpeet muuttuvat ja työ voi olla aiempaa liikkuvampaa. Työpaikat sijaitsevat alasta riippuen siellä sun täällä: kotona, kahvilassa, kirjastossa, toimistossa, puistossa ja coworking-tiloissa kauppakeskuksissa. Tilojen muunneltavuudesta ja oheispalvelujen saatavuudesta tulee tärkeää. Kaupungistumisen nähtiin kasvattavan suurimpia kaupunkiseutuja, ja muun Suomen ohella myös maakuntakeskustasoisten kaupunkien uhkana nähtiin taantuminen, mitä voi voimistaa mahdolliset pienten yliopistojen ja yliopistokeskusten yhdistäminen suuriin yliopistoihin ja siirtäminen näiden yhteyteen. Etäopiskelumahdollisuuden myötä kaikki nuoret opiskelijat eivät muuta opiskelupaikkakunnalla tai asu siellä yhtäjaksoisesti. Toisaalta sosiaalinen elämä on niin merkittävä osa opiskeluaikaa, että kaupunkien vetovoima säilynee.

Maahanmuutto monimuotoistaa tarpeita

Kaupunkien kasvussa voi olla maan sisäisiä muuttoliikkeitä tärkeämpänä tekijänä maahanmuutto. Maahanmuutto voi olla voimakasta tulevaisuudessa ja se voi tasapainottaa väestörakenteen valtakunnan tasolla, mutta sen sijoittuminen ei ole ohjailtavissa. Pakolaisia voidaan ensi vaiheessa sijoittaa väestöään menettäneisiin kuntiin, mutta Närpiön kaltaisia työmahdollisuuksia tarjoavia harvoja tapauksia lukuun ottamatta pakolaisilla on taipumuksena myöhemmin hakeutua suuriin kaupunkikeskuksiin, mistä löytyy jo entuudestaan sukulaisia, ystäviä ja oman yhteisön jäseniä. Tämä osaltaan vahvistaa segregaatiota, mikä voi kasvavissa kaupungeissa ilmetä asuinalueiden erilaistumisena

nuorempien ikäluokkien asuttamiin maahanmuuttajavaltaisiin alueisiin ja ikääntyvän kantaväestön alueisiin. Eri väestöryhmien välinen vastakkainasettelu voi kasvaa syvenevän segregaaation myötä. Myös kuntien väliset erot kasvavat.

Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön erot voivat tasaantua ajan kuluessa, kun uudet sukupolvet kouluttautuvat ja keksiluokkaistuvat. Asumisuralla edetessään maahanmuuttajataustaiset asukkaat esikaupungistuvat ja hakevat kantaväestön tapaan omistusasuntoja keskuskaupunkien ympäryskunnista.

Ikääntyminen, maahanmuutto ja muut muutokset korostavat erilaisen asuntokannan tarvetta. Eri väestöryhmät tarvitsevat laajan kirjon erilaisia asumismahdollisuuksia. Kasvavissa kaupungeissa ja kaupunkiseuduilla riittävän ja monipuolisen asuntotuotannon mahdollistaminen säilyy keskeisenä kysymyksenä. Eniten pulaa on ollut urbaanista asunnoista, joiden hinnat karkaavat.

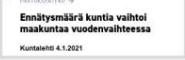
Alue- ja yhdyskuntasuunnitteluun kohdistuu ristiriitaisia tavoitteita. Suunnittelun lähtökohtien ja tavoitteiden yleinen hyväksyttävyys voi olla epävarmaa ja suunnittelu voi muodostua asianajosuunnittelun kaltaiseksi. Vanhakantainen aluepolitiikka ei enää toimi, vaan alueiden menestystekijät on rakennettava sisäsyntyisesti. Julkisella vallalla voi toki olla vahvistava rooli, mutta perusta pitää olla kunnossa alueen sisällä.

Pitemmällä tulevaisuudessa voidaan pohtia, tuleeko väestöä tarkastella enää yhtenä kokonaisuutena ns. kansallisvaltioidean mukaisesti vai tulisiko ottaa kokonaan uusi lähestymistapa.

Ryhmä 3: Verkostoitunut valta voimistuu

Ennätysmäärä kuntia vaihtoi maakuntaa vuosivaihteessa
Kuntalehti 4.1.2021

MAL-sopimukset laajenevat kolmelle uudelle kaupunkiseudulle
Helsingin Sanomat 25.6.2020

Valtioneuvosto hyväksyi Suomi-rata- ja Turun tunnin juna -hankeyhtiöiden perustamisen
Valtion osuus molemmissa hankeyhtiöissä on 51 prosenttia.
Yle 25.6.2020

Kaupungeja pitää vahvistaa kehysriihessä lisärahalta, vaatii Suomen suurimpien kaupunkien C21-kopla
MT 12.4.2021

Suomen kunnat
Vuoden 2021 osallistuvan budjetoinnin äänestys on päätynyt - 10 000 euroa kypäränsä lauantain illoin kunnallisiin.

3. Verkostomainen valta voimistuu

Verkottunut hallinto	Uudet vaikuttamiskeinot	Alueiden kansainvälinen asemoituminen
Hierarkkisuuudesta ilmiölähtöisyyteen	Digitaaliset alustat ja some	Kv. verkostot ja kaksoiskaupunki-strategiat
Edunvalvonta-verkostot	Osallistuva demokratia	Arktisen alueen strateginen merkitys
Hallinto-rakenteet muutoksessa	Asiantuntijuuden kritiikki	Suunvaltaollinen kehitys - mahdollisuudet ja riskit
	Edustuksellisen demokratian ongelmat ja radikalismi	

Helsingin kaupunki ja Aalto-yliopisto perustavat uuden startup-hautomon - tarkoituksena edistää kestäviä kaupunkiratkaisuja
Terveystiete 27.4.2021

Tiedekritiikki leviää somessa nopeasti - viekö mielipide voiton tutkimuksesta?
Terveystiete 19.11.2018

14.5.2021
Junalla Helsingistä Keski-Eurooppaan? Tallinna-tunnelin suunnittelu jatkuu
Helsingin Sanomat 14.5.2021 klo 19:04
Suomi ja Viro jatkavat taun jälkeen selvitysten tekemistä tunnelihankkeesta.

Arktisen neuvoston puheenjohtajana aloittava Venäjä varoittelee Pohjoisen jäämeren naapureitaan
Tämä on median alustamme, median muuttaminen, sanoo Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov.
Yle 17.5.2021

BLACK LIVES MATTER
Uusia kaupunkia Helsinkiin
Public group - 19K members
Tämä ryhmä on kaikille avoin, joiden 10 postia a day

Tykkäysten määrä - Twitter ja Instagram
Twitter: 0 500 000 1 000 000 1 500 000 2 000 000 2 500 000 3 000 000 3 500 000 4 000 000 4 500 000 5 000 000
Instagram: 0 200 000 400 000 600 000 800 000 1 000 000 1 200 000 1 400 000 1 600 000 1 800 000 2 000 000 2 200 000 2 400 000 2 600 000 2 800 000 3 000 000 3 200 000 3 400 000 3 600 000 3 800 000 4 000 000 4 200 000 4 400 000 4 600 000 4 800 000 5 000 000
Lähde: Olen analysoinut tweettejä 1.1.2021 - 30.4.2021, profiilia @kaupunkien1914
Yle 8.13.5.2020

Verkostoituneen vallan voimistumisen osalta työpajatehtävien keskusteluissa painottuivat muutosilmiöiden vaikutukset toiminnalliseen rakenteeseen ja informaatorakenteeseen. Esiin nousivat erityisesti seuraavat teemat: alueiden verkottuminen, keskus- ja aluehallinnon muutokset, markkinaehtoisuus, suurvaltojen poliittisten tahtotilojen merkitys sekä tiedon ja vallan yhteys sosiaalisen median aikakaudella.

Vallanjako muutoksessa

Monikeskuksisesti verkottunut aluerakenne ja alueiden keskinäinen työnjako voimistuu lähivuosikymmeninä. Samaan aikaan alueet rakentavat kovaa vauhtia uusia kansainvälisiä yhteyksiä, mikä merkitsee myös uusia fyysisiä rakenteita ja reitityksiä. Kansainvälisen verkottumisen merkitys alueiden kilpailukyvyllä on keskeinen. Alueiden verkottuminen myös haastaa kansallisvaltion roolin. Alueet irtautuvat muodollisista hallintorajoista, ja uudenlaiset verkostomaiset ja vyöhykemäiset maantieteelliset aluerajaukset voimistuvat kansallisvaltion kustannuksella - esimerkkeinä Itämeren alue, arktinen alue, mahdollinen "Uusi Hansaliitto", kehittämisvyöhykkeet ja kaupunkiseudut.

Hallintorajat eivät istu aina yhteistyötarpeisiin, mikä on haaste keskusvallalle. Tarkoittaako lisääntyvä yhteistyö kuitenkin välttämättä sitä, että valta hajautuu? Entä vaikuttaako suunnittelun prioriteetteihin se, miten on verkostoiduttu - missä verkostoissa ollaan nyt ja tulevaisuudessa mukana? (Jos esimerkiksi tällä hetkellä kuulutaan ympäristöverkostoihin, niin kestävän maankäytön periaatteet korostuvat suunnittelussa.)

Valtahierarkioiden merkityksen vähetessä ollaan siirtymässä entistä markkinaehtoisempaan ja sijoittajavetoisempaan suuntaan, mikä voi tuottaa vaikeasti ennakoitavia haasteita suunnittelujärjestelmälle. Keskittävätkö markkinat vallan suuriin kaupunkeihin? Valta, tieto ja vuorovaikutuksen intensiteetti keskittyvät jo nyt kaupunkeihin – trendi on jo käynnissä. Valtion taholta edellytetään entistä enemmän verkottumista ja siiloista poistumista, jotta valtio pystyy menestyvään alueelliseen yhteistyöhön. Valtio onkin parhaillaan irrottautumassa virastorakenteista kohti ilmiöperustaista "digiverkostoa". Markkinaehtoisuus on tähän mennessä merkinnyt tiivistyvän yhdyskuntarakenteen ja pientaloasumisen suosimista - seuraako etätyön, digitaalisuuden ja pandemian seurausten johdosta hajautuva käänne?

Sosiaalinen media hämmentää ja vaikuttaa

Samalla kun some-vaikuttaminen kasvaa, myös trollaus kasvaa ja luottamus someen heikentyy. Trollaus sosiaalisessa mediassa ja väärän informaation levittäminen uhkaavat perinteistä tietoa, mikä johtaa asiantuntijuuden lamaan. On kyseenalaista, onko tieto enää valtaa, kun "epäsosiaalinen media" voi tarvittaessa aina kiistää kaiken, ja "desibelidemokratiassa" äänekkäin keskustelija voittaa. Uhkana on, että sivistys katoaa, ja seuraa uusbarbarian aika, jossa kirjoja ei enää lueta. Nykyisessä mediaympäristössä vähemmistöt voivat saada enemmän äänenpainoa kuin mitä niiden suhteellinen osuus olisi perinteisesti mahdollistanut, millä on vaikutuksia vallankäyttöön.

Tietyt ryhmittymät tuovat omaa poliittista agendaansa esiin, ja pyrkivät kohdistetusti vaikuttamaan mielipiteisiin. Syntyy uusia valtarakenteita erilaisten ryhmittymien (esim.

äärioikeisto) myötä, jotka voivat ottaa valtaa perinteiseltä hallinnolta. Sosiaalisessa mediassa luodaan tietoista hämmennystä myös valtioiden tasolta. Kuinka tulevaisuudessa varmistetaan tiedon ja asiantuntijuuden oikeellisuus tai vallankäytön luotettavuus? Proaktiivisemmalla tiedolla johtamisella ja esimerkiksi big dataa soveltaen voitaisiin osaltaan vastata ennakkoinnin haasteisiin. Some ja yhteiskunnallinen polarisaatio kärjistävät myös kaupunkikehityksestä käytävää keskustelua, mikä vaikuttaa alue- ja yhdyskuntarakennediskurssiin. Some-yhteisöjen kautta voidaan toisaalta tarjota myös vaihtoehtoja virallisille näkemyksille ja suunnitelmille.

Hallintorakenteet murroksessa

Maakuntahallinto tulee laajentumaan koskemaan muitakin tehtäviä kuin sosiaali- ja terveyspalveluita. Ministeriöt tulevat ohjaamaan sote-maakuntia, ja valta ministeriöissä kasvaa. Kuntien tulevaisuus on tässä tilanteessa kyseenalainen. Palvelut tulevat keskittymään ja liikkumien lisääntyy, vaikka myös etäpalvelut yleistyvät. Avoin kysymys on myös, mitä tapahtuu kuntien tyhjiksi jääville kiinteistöille.

Kansallisvaltiot ovat nousemassa uudelleen vallan keskiöön. Esimerkiksi populistipuolueiden hallitsemat maat haastavat EU:n verkostomaisen vallan. Samalla Euroopan aluerakennetta vahvistetaan, ja vallan elementtejä on pikkuhiljaa lisätty EU:ssa. Eurooppa on kuitenkin mosaiikkimainen rakennelma, joka pistää hanttiin liittovaltiomaiselle kehitykselle. Valta on lopulta aina suhde, ideologinen rakennelma, joka voi horjua yllättäenkin, kuten kävi Neuvostoliiton romahtamisen tapauksessa. Valta kytkeytyy myös kieleen: mikä on äidinkielten tulevaisuus, häviääkö kielten rikkaus?

Uusilla ja vanhoilla suurvalloilla on voimakkaita maapoliittisia tahtotiloja, mikä heijastuu esimerkiksi Kiinan ja Venäjän käyttäytymisessä. Kohdistettu vaikuttaminen mielipiteisiin kuuluu myös suurvaltojen tahtotilaan. Kiinan hegemoninen asema korostuu eri puolilla maailmaa (esim. Helsinki-Tallinna-tunneli ja Afrikka-rahoitus), mikä lisää riskialttiutta globaalilla tasolla. Venäjän kehitys vaikuttaa aina merkittävästi Suomeen, mikä on suuri mahdollisuus erityisesti Itä-Suomelle. Venäjän kehitys on kuitenkin epävarmaa. Kilpailu arktisen alueen resursseista vaikeuttaa osaltaan suurvaltasuhteita.

Ryhmä 4: Teknologia sulautuu kaikkeen

MTV 26.6.2019

Tutkimus: Robotit vievät noin 20 miljoonaa työpaikkaa seuraavan vuosikymmenen aikana – työpaikat, joissa on toistoa vaativia tehtäviä, ovat eniten alttiita vaikutuksille

ihmisten liikkeitä tarkastellaan pian sensoreiden avulla Helsingissä – kaikki saavat pääsyn matkpuhelinsignaaleista kerättävään liikkumistietoon

Matkpuhelintietoa on käytetty jo pitkään ehkäisemään matkailuun. Myös paikalliset ihmiset voivat välttää ruuhkia paikoja, kun he näkevät, mihin isot ihmisjoukot ovat kerääntyneet.

Helsingin Sanomat ja Helsingin Sanomien Kuvasto 10.5.2020 Päivätyö 11.5.2021 Yle 19.5.2021

MTV 8.11.2020

A Step Forward in the Promise of Ultrafast 'Hyperloops'

4. Teknologia sulautuu kaikkeen

Digitalisaatio ja automatisaatio	Älykkäät yhdyskunnat ja liikennejärjestelmät	Uudet teknologiat ja tuotantotavat
Työn digitalisoituminen ja robotisointi	Data-analytiikka ja tekoäly	Cleantech-teknologiat
Paikka-riippumaton työ	Digitaaliset palvelut ja sovellukset	Sähköautot ja muut sähköiset kulkuvälineet
Uudet ja automatisoituvat liikkumisteknologiat	Toimivat tietoliikenne-yhteydet	Uudet ruoanvalmistusmenetelmät (bioreaktorit)
Virtuaali- ja lisätty todellisuus	Kyber-turvallisuushälyt	3D-tulostus

Kyberturvallisuuskeskus varoittaa: Sadat organisaatiot ovat riskissä päätyä tai ovat jo päätyneet sähköpostipalvelinten tietomurron kohteeksi Yle.fi 8.3.2021

Yle 5.2.2020

Älyföri ottaa uutta vauhtia Turussa – Aurajokea omin nokkinsa seilaavan lautan reitillä ainakin seitsemän karikkoa

Yli sata vuotta Pohjoismaiden ainoa kaupunkilaista Föri valjastetaan tuoreimman älyteknologian kokeilualueksi.

Fazerin suklaata ja leipää voi nyt tilata puistoon dronella – näin homma toimii

Eniten puolioktolaisen paketti lasketaan maahan seitsemän metrin korkeudesta.

100 Mbit/s -kiinteän verkon laajakaistan saatavuus

Osuus kotitalouksista 31.12.2019

MT 8.4.2021

Suomeen rakennetaan maailman ensimmäinen proteiinia ilmasta ja sähköstä tuottava tehdas – toiminnan tarkoitus alkaa vuonna 2023

Teknologisen kehityksen alue- ja yhdyskuntarakennemuutosten pohdinta tuotti näkemyksiä, joissa tunnistettiin liikkumisen muutos sekä uusien liikennevälineiden yleistymisenä että liikkumistarpeen muuttumisena. Uuden kuljettimet kuten dronet, kaupunkien välinen Hyperloop tai ilman kuljettajaa toimivat autot nähtiin erityisesti kaupunkirakenteessa muutoksia aiheuttavina teknologioina. Näihin kytkeytyvät liikkuminen palveluna tyyppiset konseptit, jotka vapauttavat autonomistuksesta ja moninaistavat matkakettuja.

Nämä siis muuttavat olemassa olevien liikkumistarpeiden realisointia ja muuttavat liikkumiskäyttäytymistä tätä kautta. Tämä voidaan nähdä tapahtuvan nykyisessä rakenteessa, mutta näillä liikkumisen kulkutapaan vaikuttavilla muutoksilla tulee olemaan myös vaikutuksia infrastruktuuriin pidemmällä aikavälillä. Digitalisaation myötä kokonaismatkamäärät eivät välttämättä vähene. Vapaa-ajan matkat lisääntyvät vaikka työmatkat vähenevät. Matkat ovat siten vaikeammin ennakoitavia.

Digitalisaatio vaikuttaa yhdyskuntarakenteeseen – mutta miten?

Toinen ihmisten liikkumista muokkaava tekijä on liikkumisen kysyntään tulevat potentiaaliset muutokset digitalisaatiosta. Tämä on erityisesti alue- ja yhdyskuntarakennekysymys, sillä digitalisaatio muuttaa sijainnin merkitystä. Tästä näkökulmasta nousi mahdollisuus sille, että paikkariippumaton työ hajauttaa yhdyskuntarakennetta, koska vaikutus olisi asumisen haja-asutuspreferenssien mahdollistuminen. Haja-asutusalueiden merkitys yhdyskuntarakenteessa siis kasvaisi etätyön myötä. Toisaalta aluerakenteen tasolla tunnistettiin, että vaikutus voi olla yhtä hyvin toisen suuntainen, eli kaupungissa hyvien palveluiden äärellä asuvat tekisivät töitä eripuolille maata.

Liikkumisvälineiden ja fyysisen liikkumistarpeen muutokset muuttavat liikkumista siten, että liikkumisen tarpeet yksilöityvät entisestään. Tämän seurauksena esimerkiksi joukkoliikenteen kysyntä voi vähentyä etätyön myötä, jonka seurauksena joukkoliikenteen edellytykset heikkenevät. Tämä vaikuttaa kaikkialla, mutta erityisesti keskisuurissa ja pienissä kaupungeissa, joissa joukkoliikenteen käyttäjämäärä on alhainen ja kannattavuus on rajoilla. Näissä tapauksissa on riski perinteisen joukkoliikennepalvelun alasajoon ja korvautumiseen muilla kulkuvälineillä. Eli digitalisaatiota voidaan pitää uhkana joukkoliikenteelle aluerakenteellisesti tietyn kokoluokan yhdyskunnissa sekä yhdyskuntarakennetasolla riskinä tiiviin kaupunkirakenteen hyötyjen konkretisoitumiseen.

Asumispreferenssien merkitys korostuu – kohti telakkayhteiskuntaa?

Teknologinen ja kulttuurinen kehitys luo edellytyksiä ihmisten asumiselle kauempana työpaikoista, opiskelupaikoista ja palveluista, jolloin asumispreferenssit korostuvat. Tällöin aiempaan verrattuna erilaiset sijaintekijät kasvattavat merkitystään. Esimerkiksi verkkoinfran laadun merkitys sijaintivalinnoissa korostuu ja elinympäristön laatu kirii saavutettavuuden ohi. Asumisen sijainnin joustavuus on seurausta työpaikkojen ja koulupaikkojen joustavuudesta, jotka ovat perinteisesti kiinnittäneet ihmisiä asuinpaikkaan tai tiettyyn alueeseen. Tästä nostettiin ajatus ”telakoitumisesta” tiettyyn paikkaan. Mikä sitä määrittelee ja onko näitä ”telakoita” useita eri paikoissa. Tulevaisuuden ”telakkayhteiskunta” tarkoittaisi kehitystä, jossa ihmisellä on elämässään joitain tekijöitä, jotka kiinnittyvät paikkaan ja samalla määrittävät mihin ihminen ”telakoituu”.

Jos työn kiinnittyminen menettää merkitystään etätyön kautta, se ei toimi enää samalla lailla telakoitumisen perustana ja esimerkiksi koulut ja asuminen korostuvat. Tulevaisuudessa myös koulujen teknologinen irtaantuminen paikkasidonnaisuudesta saattaa muokata kehitystä siten, että asuminen ja läheisten verkostot muodostavat keskeisimmän telakoitumisen motiivin. Tämän kehityksen uusia fyysisiä rakenteita voisivat olla esimerkiksi mökki-verkostokaupunki tai metsäluontotyöpisteet, jotka korostavat hajautumisen näkökulmaa. Nykyisen fyysisen rakenteen käyttötarkoituksen muutokset ovat yksi yhdyskuntarakenteen muutostekijä, joka saattaa tapahtua juuri teknologioiden mahdollistaman monipaikkaisuuden kautta.

Liikenteen infra ja merkitys muotoutuu uudestaan

Liikenteessä kehitys kulkee sähköistymisen kautta autonomiseen liikkumiseen, jonka väliin jää ajanjakso, jossa osa tieverkosta luovutetaan perusliikenteelle ja osa automaatioon perustuvaan liikkumiseen. Tämä vaatii liikenneinfran uudelleen muotoutumista. Välivaiheena on mahdollista, että perinteisen autoilun päästöjen vähentyminen sähköistymisen kautta myös vahvistaa hajautumiskehitystä kaupunkiseuduilla uutena Nurmijärvi-ilmiönä.

Teknologian sulautuminen ihmisten elämään voi muuttaa koko yhdyskuntarakenteen käsittämistä. Siitä tulee pikemminkin epärakenne ”muuttuva pilvi”, jossa perinteiset sijaintiperiaatteet hämärtyvät. Toisaalta ihminen tarvitsee yhä fyysisiä ympäristöä, muiden ihmisten kohtaamista ja liikettä pysyäkseen terveenä ja oppiakseen. Tässä voidaan tunnistaa tietynlainen jännite sen välillä mihin rakenteet valuvat ja mitä ihmiset kaipaavat ja tarvitsevat.

Onko elämä epärakenteessa tyydyttävää ja mitä ovat telakoitumisen rakenteet, joissa konkreettinen fyysinen elämä tapahtuu?

Aluerakenne ja teknologia

Aluerakenteessa nousee kysymys sosioekonomisista jakolinjoista ja niiden kasvun ehkäisemisestä, sillä monet teknologiat johtavat mahdollisesti eriarvoiseen kehitykseen. Näiden tunnistaminen onkin tärkeä näkökulma. Alueet voivat jakautua niihin, joissa on fyysisiä palveluita ja niihin, joissa palvelut ovat vain digitaalisia. Toisaalta jossain on pysyviä rakenteita kuten joukkoliikenne ja toisissa paikoissa rakenteet ovat väliaikaisia, kausittaisia tai erikseen tilattavia. Fyysisten ja digipalvelujen sijoittuminen ”eriarvoistaa” seutuja ja vaikuttaa niiden yksipuolistumiseen. Lisäksi ihmisten kysy omaksua ja käyttää digitaalisia palveluita voi vaihdella, jolloin myös alueiden sisällä syntyy eriarvoistumista.

Konkreettiset visiot saattavat olla hyvin käytännönläheisiä, kuten että dronet ja robotit kuljettavat verkkokaupan ostokset kotiovelle tai kuljettavat ihmisiä lyhyitä matkoja kaupungeissa, mutta laajemmin kehityksen voi nähdä myös automaattisen liikkumisen dystopiana, jossa autot suhaavat yksin kaduilla etsien kuljetettavia.

Kaupunkien ulkopuolella teknologiakehitys voidaan nähdä aluekehitystä kääntävänä mahdollisuutena, jonka myötä laajoilla alueilla olisi enemmän liikkumisen mahdollisuuksia erilaisten palveluiden avulla, kun palvelut leviävät suurimmista kaupungeista muuallekin. Esimerkiksi digitaalisuus ja tietovarannot mahdollistavat parempien kutsuohjattujen palvelujen tuottamisen.

Digitalisaatio muuttaa elinkeinojen sijoittumista

Fyysiseen rakenteen mahdollisina muutoksina nähtiin kivijalkakauppojen katoaminen ja toisaalta tarve käveltäville taajamille. Ensimmäinen liittyy palveluiden digitalisoitumiseen ja sen vaikutukseen fyysisen kauppapaikan tarpeeseen. Toinen taas vastakkaisesti korostaa elinympäristön merkitystä ihmisille. Nämä kehityssuunnat ovat osin ristikkäiset. Jos informaatorakenne vaikuttaisi suoraan palveluihin sen vaikutus fyysisiin palveluihin olisi suuri, mutta toiminnallisuuden kautta rakenteet pystyvät kuitenkin ylläpitämään myös fyysisiä palveluita niillä alueilla, joilla on siihen väestöpohjan perusteella mahdollisuus.

Elinkeinojen näkökulmasta nousi mahdollisuus sille, että virtuaalitodellisuus korvaa tulevaisuudessa matkailua, jolloin sillä olisi vaikutuksia liikenteeseen sekä alueiden elinkeinoihin. Elinkeinorakenteen nähtiin palveluvaltaistuvat teknologisen kehityksen myötä entisestään. Yhä useampia tuotteita valmistetaan lähellä kuluttajaa 3D-tulostimilla ja myös ruokaa kasvatetaan yhä enemmän kaupungeissa. Kestävyyšnäkökulma tavaroiden valmistuksessa ja ruuantuotannossa vahvistuu, jonka seurauksena Suomessa valmistetaan jatkossa erilaisia tuotteita ja eri paikoissa kuin nykyään.

Näiden kehityskulkujen seurauksena työpaikka-alueiden muoto myös muuttuu nykyisestä tuotannon muuttuessa. Työvoiman näkökulmasta digialojen työvoimaa tulee mahdollisesti ulkomailta, jolloin Suomen vetovoima asuinpaikkana on yksi keskeinen tekijä. Voiko ulkomailla olla etäkansalaisia, jotka osallistuvat työntekoon, mutta asuvat muualla?

Aluerakenteen kannalta teknologisen kehityksen raaka-ainevirtojen kehittyminen on yksi merkittävä tekijä Suomessa, koska maaperässä on arvokkaita mineraaleja. Kuinka paljon kaivoksia tulee? Kaivoksiin liittyy paljon aluerakenteellisia asioita. Vaikka nykyaikaisissa kaivoksissa tarvitaan vähemmän työvoimaa, on niiden tuoma elinkeinorakenteen vaikutus suuri erityisesti syrjäisemmillä alueilla. Haasteena on lyhyt 10-20-vuoden aikajänne, joka tekee niistä väistämättä väliaikaisia.

Digitalisaatio muuttaa paljon muttei ratkaise kaikkea

Lähiaikojen kehitystrendiksi ennakoitiin pandemian jälkeistä digikyllästymistä, jonka seurauksena halutaan taas aitoja kokemuksia ja fyysisiä kontakteja. Teknologiavetoisuuden uhkana nähtiin, että siihen uskotaan liikaa, ja jätetään perusinvestointeja esim. kestäväään liikkumiseen toteuttamatta. Meillä voi olla yhtä aikaa liian suuret ja liian vähäiset odotukset ja varautuminen teknologian kehittymiseen. Esimerkiksi autonomisen liikkumisen uhat ja mahdollisuudet avaavat useita kehityspolkuja.

Teknologian ilmasto- ja ympäristövaikutuksiin tulisi myös suhtautua kriittisesti. Teknologia mahdollistaa monia fyysisestä ympäristöstä irtautuvia toimintoja mutta ei ilman kytkeytymistä fyysisiin resursseihin. Kuinka paljon fyysisiä resursseja teknologiaperusteinen toiminta vaatii ja mikä on sen elinkaaren päästökertymä? Esimerkiksi 1980-luvulla kommunikointiin riitti yksi puhelin 4 henkisessä perheessä kun nyt kuluu helposti 4 puhelinta 2 vuodessa. Myös monipaikkaisuuden ympäristövaikutuksia olisi syytä arvioida, sillä se vaikuttaa paitsi henkilöä kohden olevaan asuineliömäärään, myös esimerkiksi yksityisautoilun tarpeeseen ainakin nylkyisessä liikennejärjestelmässä.

Yksi yhteiskunnallisesti laajempi kytkentä liittyy siihen, että virtuaalitoiminta passivoi sekä altistaa konflikteille ihmisten välistä kommunikointia herkemmin kuin moniaistinen, fyysisiin kohtaamisiin perustuva toiminta/kommunikointi. Mikäli fyysinen rakenne ei tulevaisuudessa enää tarjoaisi mahdollisuuksia vuorovaikutukseen, sillä saattaa olla vaikutuksia verkostomaisen vallan megatrendin kautta esimerkiksi kuplautumiseen.

Ryhmä 5: Talousjärjestelmä etsii suuntaansa

5. Talousjärjestelmä etsii suuntaansa

Starting over again
The covid-19 pandemic is forcing a rethink in macroeconomics
It is not yet clear where it will lead
The Economist
23.7.2020

CAPITALISM. TIME FOR A RESET.

Pääkaupunkiseutu vyöryi viime kesänä kotimaanmatkoille – Yrittäjiä: "Korona on ollut mökkimatkailulle piristysruiske"

Suomi nuolee näppejään, kun muut Pohjoismaat ja Baltia innoivat ulkomaiset investoinnit - OECD tarjoaa lääkettä paikallista sopimista

Kestävään talousjärjestelmään siirtyminen	Työn murros	Talous koronan jälkeen
Kapitalismin kritiikki	Alustatalous	Elvytysrahojen suuntaaminen
Vihreä siirtyminen	Kiertotalous ja kulutuskulttuurin muutokset	Sijaintitekkijöiden muutokset
Julkisen talouden kestävyysvaje	Saavutettavuuden muutokset	Matkailun tulevaisuus
Kuntatalous kriisissä	Suuret investoinnit ja lakkautukset	Omaparaisuus

Sote-uudistuksen pitäisi helpottaa kuntien taloutta Itä-Suomessa, mutta surkeassa jamassa olevia se ei pelasta

Ruoka

Koronakriisi on jo saanut Ruotsin kysymään ruokaa Suomesta – Naapurimaan omavaraisuusaste historiallisen alhainen

Valtiot elvyttävät taloutta tähtitieteellisillä summilla velaksi – talousasiantuntijan mukaan riskinä "kaikkien kriisien äiti"

Muutettiin Halonon jättää "kaupallisesti hiipuneen Helsingin ydinkeskustan" yli 50 vuoden jälkeen, myös Redin liike lopetetaan
Helsingin ydinkeskustan pirsta-ten liikkeiden laalle ilmaantui tilaansa jälkeen katoava tila.

Vaasaan tulossa jätti-investointi akkumateriaalien valmistamiseen
Brittiläinen yhtiö Johnson Matthey aikoo perustaa Vaasaan akkumateriaalien tehtaan. Hankkeen lähtee mukaan valtion sijoitusyhtiö Suomen Matinjärvi.

Ryhmä viisi, "Talousjärjestelmä etsii suuntaansa" pohti taloussuhteiden muutosta eri aluetasoilla mutta painottamalla kulutuksen, tuottamisen, arvonmuodostuksen, arvoketjujen sekä jakelun muutosta tällä vuosikymmenellä. Isona murrostekijänä pidetään Covidia, siis pandemiaa, mutta useimmat talouteen vaikuttavat muutosajurit olivat näkyvillä jo ennen sitä ja muutos on vain vauhdittumassa. Se on myös jatkuvaa eikä paluuta aikaan ennen Covidia tässä mielessä enää ole.

Uudet elämäntavat ja liiketoimintamallit muokkaavat talouden dynamiikkaa ja yhdyskuntasuunnittelun perusteita jatkuvasti, eivät vain Covidin jälkeen

Elämäntapojen ja arvojen muutos tukee uusien palvelujen syntymistä: palveluistuminen, verkkokauppa, jakamistalous, alustatalous, kestävä kotimaan matkailu, lähialuepalvelut ja lähiruoka, jotka tuovat uusia ansaintamahdollisuuksia eri alueilla. Etenkin nuorten sukupolvien osalta uudet arvot alkavat konkretisoitua asuinpaikkavalinnoissa (esim. ympäristöarvoja toiminnassaan korostavat alueet). Ilmastonmuutos nähdään taloutta muuttavana voimana, ja rinnalle tulee myös ymmärrys luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa, mikä vaikuttaa yhdyskuntien rakentamiseen sekä muun muassa maa- ja metsätalouden harjoittamiseen. Laajoille luontoalueiden merkitys ymmärretään paremmin yhteiskunnassa. Ilmastonmuutos nähdään toisaalta myös mahdollisuutena kehittää uutta liiketoimintaa, jossa avainasemaan nousee myös vapaan maapinta-alan merkitys kilpailutekijänä.

Biotalous merkitys Suomen arvonlisäyksen kautta kansantaloudessa pysyy erittäin suurena. Biotalous tuotantotoiminta ja uudet investoinnit tukevat keskeisten logistiikkaketjujen voimistumista ja olemassa olevan liikennejärjestelmän ylläpitoa valtaosan resursseista. Investoinnit keskittyvät sinne, missä suurimmat kasautumishyödyt ovat jatkossakin. Teollisuudessa menestyvät ne toimialat, joilla kysyntää globaaleilla

markkinoilla. Tässä myös yhteyksien avautuminen Pietariin nähdään mahdollisuutena. Menestymättömät tehtaot tyhjenevät ja hyvällä uralla korvautuvat uusilla, eli miten käy nykyisille suurille teollisuuslaitoksille globaalien markkinoiden muutoksessa – löytyykö kiinteistöille uusia käyttötarkoituksia ja miten muutokseen varaudutaan ennakkoiden?

Kuntatalous kriisissä – mihin koronaelvytysrahat suunnataan? (Lyhyt aikajänne)

Heikko taloustilanne (paikallis- ja aluetasolla) johtaa päätöksenteossa osaoptimointiin, joka heijastelee myös yhdyskuntien kokonaisuuden kehittämiseen. Kuntatalouden kriisiytymisen osalta nousee esiin kuntatalouden heikkouden vaikutus päätöksenteon tempoiluuteen, jolloin myös suunnitelmallinen pitkäjänteinen alueen kehittäminen kärsii. Pitkäjänteistä kehittämisotetta vaikeuttaa myös se, että kuntien tehtävien ja vastuiden suhde rahoitukseen ei ole tasapainossa. Tulopuolella kuntataloudelliseksi riskiksi nähdään myös kuntien kiinteistöomaisuuden romahdus korjausvelan ja ilmastonmuutokseen sopeutumattomuuden myötä.

Huolena on liiallinen rakentaminen muun muassa koronaelvytyksen seurauksena. Kuntatalouden kriisissä on riski alue- ja yhdyskuntarakenteen kannalta lyhytnäköisiin ratkaisuihin nopeiden tulojen saamiseksi, mutta jotka pitkällä aikavälillä voivat kasvattaa kustannuksia mm. ilmastonäkökulman vuoksi. Syntykö kuplia, jotka synnyttävät rakentamisaktiiviteettia yli todellisen pitkän aikavälin tarpeen? Olennaisena ratkaisuna nähdään mm. täydennysrakentamisen ensisijaisuus yhdyskuntarakenteen kustannusten ja hajautumisen hillitsemiseksi. COVID-kauden jälkeinen toipuminen ja kestävyys riippuu siitä, miten fiksusti ja kestävästi elpymisrahat käytetään uutta luovaan muutokseen.

Nähdään, että kaupungistuminen jatkuu, vaikka etätö ja monipaikkainen asuminen tulevat lisääntymään. Uhkana on, että (taloudellinen) polarisoituminen kuntien ja alueiden välillä vahvistuu. Toisaalta mahdollista on, että "donitsikaupungit" vahvistuvat – keskustat tyhjenevät ja 35-55 -vuotiaat muuttavat reuna-alueille etätöiden yleistyessä.

Metropoli-Suomi, muutaman kasvukeskuksen Suomi vai monipaikkainen ja tasapainoinen Suomi? (Pitempi aikajänne)

Palvelujen muutos on COVID-taloudessa nopeaa mutta myös useaan suuntaan vetävää. Palvelujen digitalisaatio ja fyysisen palveluverkon harventuminen vaikuttavat liikkumistarpeisiin. Ryhmässä nousi esiin myös tehokkuusnäkökulmasta esitetty ajatus, että monipaikkaisuus voi myös vähentää uusien nopeiden ratayhteyksien tarvetta.

Liikenne- ja viestintätekniikka ja sen investoinnit muuttavat merkittävästi taloutta ja sen kiinnittymistä alueellottuvuuksille. Tämä koskee sekä yhdyskuntarakennetta (kaupunkiläheinen maaseutu) että aluerakennetta (kaupunkiseudun ja maaseudun) vuorovaikutus lisääntyy. Intensiivisen tai suurivolyymisen joukkoliikenteen tai tehokkaan viestintäverkon ulottaminen yhä laajemmalle keskuskaupunkien ydinalueiden ulkopuolelle tuovat vaihtoehtoja asumiseen, työpaikkoihin ja palveluihin. Tason noston hyödyt konkretisoituvat alueilla, jotka ovat kauempana kaupunkien ydinkeskustoista ja urbaanin järjestelmän solmukohdista; matkavaiva tai -aika lyhenevät ja työnteon mallit monipuolistuvat.

Urbaaneissa toimintaympäristöissä puolestaan tason ja volyymin nosto tarkoittaa sujuvuutta, ruuhkautumisen heikkenemistä ja mahdollisesti kävelen, pyöräillen ja piensähkölaitteilla (micromobility) kuljettavien matkojen yleistymistä ja luontaisten keskittymien laajenemista kaupunkikeskustoissa. Väljemmässä ja huokoisemmassa aluerakenteessa volyymin nosto tarkoittaa myös sitä, että uusia tai laajoja täydennysrakennusaleuita voidaan ottaa asutuksen ja työpaikkatoimintojen piiriin.

Liikkumisen muutosta tulisi katsoa kokonaisuutena: seutujen sisäinen ja ulkoinen saavutettavuus, liikkumistarpeiden muutos, raideliikenne, joukkoliikenne, kävely ja pyöräily, liikenteen sähköistyminen. Entä miten liikenteen automaatio tulee vaikuttamaan esim. kaupunkiseutujen väliseen liikkumiseen?

Uusia mahdollisuuksia tällä ja seuraavalla vuosikymmenellä

Alue- ja yhdyskuntarakenteen kannalta olennaisia ovat isot investoinnit, jotka ohjaavat rakenteiden kehitystä. Voittaja- ja häviäjääalueiden tasapaino voi muuttua vihreän siirtymän seurauksena. Vihreän siirtymän kautta investointirahaa ja elvytysrahaa kanavoituu muun muassa energiajärjestelmiin. Esimerkiksi, huomattavien tuulivoimapuistojen sijoittuminen länsirannikolle ja pohjoiseen vaurastuttaa näitä alueita entisestään. Tuotannollisina voittaja-alueina nähdään osaamiskeskittymät, puhtaan energian ja luonnonvaroiltaan rikkaat alueet. Paikkariippumattomuuden ja monipaikkaisuuden lisääntyessä väestö voi keskittyä eri aikoina eri paikoille, minkä seurauksena myös tarvittavan infran vaatimukset muuttuvat. Ne toiminnot, jotka voivat toimia digitaalisesti tai sähköisesti voivat sijoittua paikkaan riippumattomasta. Läsnaoloa vaativat palvelut ja vapaa-ajan toiminnot keskittyvät hyvin saavutettaville paikoille, joissa on runsaasti kysyntää eli maksukykyistä väestöpohjaa tai volyymiltaan intensiivistä matkailua (Helsingin ydinkeskustan kivijalkaliikkeet, myös Premiumit).

Suomessa on huomattavat mahdollisuudet kestäväan matkailuun (turistit, oma väki) Lapissa, järviolueilla, saaristossa. Mutta ei vain kategorisesti näissä. Kunnianhimon tasoa kannattaa nostaa alueella kuin alueella. Matkailussa Suomi voi olla nosteessa, jos onnistumme pysymään turvallisena, luonnonläheisenä ja houkuttelevana. Kulttuurimatkailun potentiaali pitää oppia hyödyntämään. Alueellisesti Pohjois-Suomi saattanee hyötyä matkailun kotimaanmatkailun lisääntymisestä (alueen rooli matkailukohteena voi kasvaa entisestään), mutta toisaalta kaikkien kuntien retkeily- ja luontoalueiden rooli tulee varmasti korostumaan ja kehittymään myös matkailupalveluiden tuottamisessa. Vahvat luontomatkaillukunnat kasvattavat vetovoimaansa ainakin lyhyellä aikavälillä.

(Työpajan jälkeen saatiin tieto, että vuoden 2026 Eurooppalainen kulttuuripääkaupunkititteli myönnettiin Oululle. Jos Pohjois-Suomi osaa hyödyntää statusta ja sen edellyttämää yhteistä prosessia vastaavalla tavalla kuin aiemmat tittelin haltijat Turku ja Helsinki, ympärivuotisen matkailun lisääntyminen ja matkailuelinkeinon vahvistumien paikallistalouden tukijalaksi jo Pohjois-Pohjanmaalla on todennäköinenkin tulevaisuuskuva.)